

Školitelský posudek

BLAŽEK, Petr: *Dějiny Polsko-československé solidarity. Vztahy československé a polské opozice v letech 1976-1989*. Disertační práce, strojopis, UK – FF, ÚČD, Praha 2006, 350 s.

Práce Petra Blažka se zabývá styky mezi českou (resp. slovenskou) a polskou opozicí v období tzv. normalizace, speciálně pak vznikem a vývojem Solidarity československo-polské (Solidarność Polsko-czechosłowacka). Jde o významný příspěvek ke studiu nejnovějších českých a slovenských dějin.

Práce je rozdělena na úvod, osm kapitol, závěr a přílohy. V první kapitole autor podrobně analyzuje dostupné materiály. Konstatuje, že díky poměrně liberálnímu českému zákonu o zpřístupnění materiálů někdejších bezpečnostních složek bylo možné využít do značné míry původní zdroje, zatímco v Polsku je v tomto ohledu situace mnohem méně příznivá. Druhá kapitola je věnována obecnější analýze otázky typologie opozičních skupin v komunistickém režimu a komparace různých opozičních proudů v Československu a v Polsku.

Kapitola třetí se týká spolupráce mezi československou a polskou opozicí. Autor se věnuje především otázce osobních kontaktů a výměny zkušeností i materiálu. Zvláštní pozornost je zaměřena na setkávání českých a polských disidentů na hraniční Cestě československo-polské přátelství v Krkonoších, na kterou měli volný přístup občané obou zemí. První schůzky se uskutečnily v roce 1978 a společné prohlášení se týkalo mimo jiné i desátého výročí agrese států Varšavské smlouvy proti Československu v roce 1968. Poté StB a polská SB další setkání znemožnily. Při setkáních na hranici českoslovenští disidenti zjistili, že polská opozice je mnohem silnější, lépe organizovaná a v mnoha ohledech má větší možnosti.

Čtvrtá kapitola nese příznačný název „Solidarita se Solidaritou“. Zde si Blažek všímá především letákové akce „Skupiny revoluční akce“ z konce roku 1981 na podporu polské opozice po vyhlášení výjimečného stavu v Polsku. Skupina, jejímž hlavní postavou byl Jan Wunsch, byla však během roku 1982 pozatýkána a její příslušníci odsouzeni k různě dlouhým trestům na svobodě. Autor poukazuje na skutečnost, že letáky rozšiřované touto skupinou, formuloval František Hrabal, který se během svého vyšetřování stal spolupracovníkem StB.

Pátá kapitola s názvem „Akce Sever“ se zabývá aktivitami StB vůči Polsku v období po vzniku „Solidarity“, tj. v letech 1980-1981. Ještě před akcí „Sever“ organizovala StB omezenější akci s názvem „Kruh“ zaměřenou především na ochranu ekonomiky (tj. měla zabránit případným stávkám inspirovaným polským příkladem). Akce „Kruh“ pokračovala až do pádu komunistického režimu. Už v rámci akce „Kruh“ StB situaci v Polsku pečlivě monitorovala, neboť se obávala, že by vlna nespokojenosti a stávek mohla přeskočit do Československa. Hned na podzim 1980 byl podstatně omezen běžný cestovní styk mezi Československem a Polskem a z československé strany byla suspendována dohoda o malém pohraničním styku. 21. června 1981 byl na základě rozkazu federálního ministra vnitra vytvořen zvláštní štáb akce „Sever“, který se měl zabývat výhradně situací v Polsku. V rámci akce „Sever“ StB navazovala kontakty se „spolehlivými“ (z hlediska komunistického režimu) činiteli Polské sjednocené dělnické strany, polské státní správy, armády, policie apod. Na počátku prosince 1981 byl cestovní styk mezi Polskem a Československem ještě více omezen a po vyhlášení stanného práva 13. 12. 1981 byla hranice zcela uzavřena. K určitému uvolnění styku došlo teprve od poloviny osmdesátých let. Aktivně v rámci akce „Sever“ působila též rezidentura na československém velvyslanectví ve Varšavě. Polská i československá bezpečnost spolupracovaly nejen v období 1980-1981, ale i po vyhlášení výjimečného stavu v Polsku 13. 12. 1981. Akce „Sever“ byla omezena na jaře 1983 a o rok později zcela ukončena.

Šestá kapitola s názvem „Akce červotoč“ se týká pronikání StB do opozičních struktur v Polsku i v Československu, především pak činnosti Stanislava Dvořáka, lektora češtiny na univerzitě ve Vratislavi a později v Katovicích. Dvořák, kterého polská opozice využívala jako kurýra pro spojení s československou opozicí, sám nabídl spolupráci Státní bezpečnosti, která tak jeho prostřednictvím měla styk polské a československé opozice do značné míry pod kontrolou. Na druhé straně ovšem musela tyto styky částečně tolerovat, neboť jinak by došlo ke Dvořákově dekonspiraci. StB spolupráci s Dvořákem v roce 1984 přerušila, avšak ten se v roce 1989 znovu přihlásil. V listopadu 1989 byl vyslán do Polska v době festivalu nezávislé československé kultury, kde pracoval přímo v kanceláři Polsko-československé solidarity.

Sedmá kapitola se týká přímo vzniku a vývoje Polsko-československé solidarity. Hlavní zásluhu na rozvoji styků mezi polskou a československou opozicí měla Polsko-československá solidarita, původně malá skupina založená polským studentem na vratislavské univerzitě Aleksandrem Gleichgewichtem. Polsko-československá solidarita působila při dolnoslezském výboru Solidarity. Později vznikl ještě širší „Kruh přátel Polsko-československé Solidarity“. Autor ukazuje, jak se její zásluhou v osmdesátých letech vztahy mezi československou a polskou opozicí postupně zintenzivňovaly a získávaly novou kvalitu. Došlo také k obnovení setkávání představitelů české, slovenské a polské opozice na československo-polských hranicích, která se nyní konala nejen v Krkonoších, ale také v okolí Kralického Sněžníku a v Tatrách.

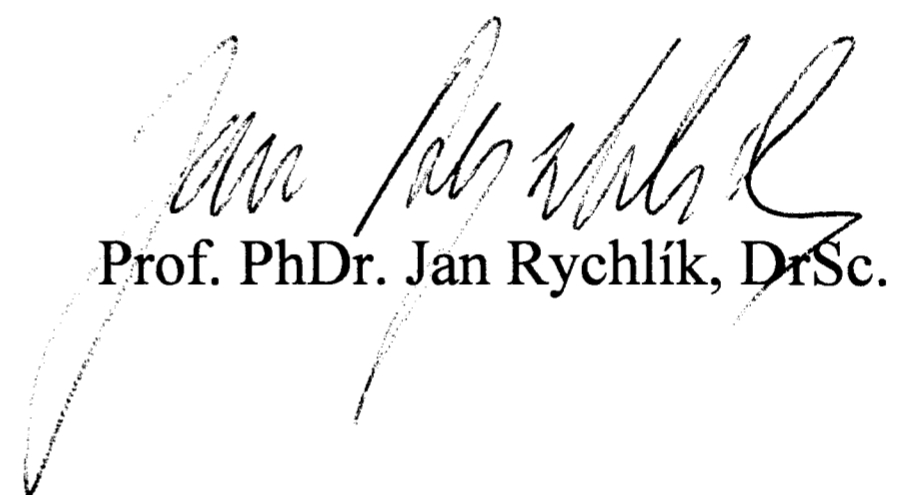
Osmá kapitola se týká významu festivalu nezávislé československé kultury ve Vratislavi 3. – 5. listopadu 1989. Festival spojený s pořádáním středoevropského semináře se uskutečnil v době, kdy již v Polsku po částečně svobodných volbách fungovala koaliční vláda pod předsednictvím nekomunistického premiéra Tadeusze Mazowieckého. Československé úřady učinily vše možné, aby znemožnily účast svých občanů na festivalu, což se jim však podařilo pouze částečně. Festival měl obrovský morální význam, byť jeho českoslovenští

účastníci netušili, že i v ČSSR komunistický režim již za necelé tři týdny zkolabuje. Na závěr si autor všímá aktivit Polsko-československé solidarity po listopadu 1989, kdy se zasahovala především o úplné odstranění restrikcí ve vzájemném cestovním styku.

Práce obsahuje v příloze řadu doposud nepublikovaných dokumentů. Využit byl také dobový tisk, včetně samizdatů. Znalost archivních pramenů je u autora vynikající a jejich vytěžení bylo provedeno v maximální možné míře. Rovněž znalost literatury je na vysoké úrovni.

Práce podle mého názoru plně splňuje nároky kladené na disertační práci pro udělení titulu PhD a proto ji **doporučuji** k obhajobě.

V Praze, 28. března 2008

Prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.